

فصلنامه علمی پژوهشی دانش سرمایه‌گذاری
سال هشتم / شماره بیست‌ونهم / بهار ۱۳۹۸

طراحی مدل هوشمند ترکیبی جهت پیش‌بینی نقاط طلایی قیمت سهام

محمد مشاری

۱-دکتری تخصصی، گروه مدیریت مالی، واحد علی‌آباد کتول، دانشگاه آزاد اسلامی، علی‌آباد کتول، ایران
m.moshari1356@gmail.com

حسین دیده‌خانی

۲-استادیار، گروه مهندسی صنایع، واحد علی‌آباد کتول، دانشگاه آزاد اسلامی، علی‌آباد کتول، ایران (نویسنده مسئول)
h.didehkhan@gmail.com

کاوه خلیلی دامغانی

۳-دانشیار، گروه مهندسی صنایع، واحد تهران جنوب، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران
kaveh.khalili@gmail.com

ابراهیم عباسی

۴-دانشیار، گروه مدیریت مالی، دانشگاه الزهراء، تهران، ایران
abbasiebrahim2000@yahoo.com

تاریخ دریافت: ۹۶/۰۳/۰۱ تاریخ پذیرش: ۹۶/۰۶/۲۷

چکیده

هدف از این پژوهش ارائه یک مدل هوشمند جهت پیش‌بینی نقاط طلایی در نمودار قیمت سهام، به عنوان یک سیستم پشتیبان تصمیم می‌باشد. جهت انجام این پژوهش از داده‌های صنعت خودرو، و ساخت قطعات طی سال ۱۳۸۰ تا ۱۳۹۵ استفاده شده است. در این پژوهش ابتدا نتایج حاصل از به‌کارگیری مدل‌های مختلف پیش‌بینی مبتنی بر داده‌کاوی مقایسه قرار گرفت، در مرحله بعد متغیرهای پژوهش به وسیله الگوریتم ژنتیک بهینه‌سازی شد و مجدداً مدل‌سازی انجام پذیرفت. نتایج حاصل از این پژوهش نشان داد که نقاط طلایی با دقت قابل قبول پیش‌بینی پذیرند و بهینه‌سازی در همه مدل‌ها باعث افزایش دقت پیش‌بینی می‌گردد اما خطای فاحش را به میزان قابل توجهی کاهش می‌دهد.

واژه‌های کلیدی: بازارهای مالی، نقاط طلایی، پیش‌بینی مالی، بهینه‌سازی، داده‌کاوی.

۱- مقدمه

یکی از مهم‌ترین دستاوردهای علم قابلیت پیش‌بینی بخشیدن به متغیرها و پدیده‌های باشد. پژوهشگران علوم مالی نیز با استفاده از ابزارهای مختلف به دنبال طراحی مدل‌هایی هستند که به‌وسیله آن متغیرها و حوادث مدنظرشان در بازارهای مالی را پیش‌بینی کنند. پیش‌بینی سود (جوگ و مک کنومی، ۲۰۰۳) پیش‌بینی ورشکستگی (وند، ۲۰۰۴) و پیش‌بینی جریان‌ات نقدی (براجت، ۲۰۰۷) از این دست پژوهش‌هاست. اما به جرات می‌توان گفت که پیش‌بینی قیمت سهام از مهم‌ترین اهداف در علوم مالی و سرمایه‌گذاری است (هاموز، ۲۰۱۵). امروزه پیش‌بینی قیمت سهام نه تنها خیلی چالش‌برانگیز، بلکه بسیار مورد علاقه سرمایه‌گذاران می‌باشد. (چی ام اچ، ۲۰۱۱) پیش‌بینی قیمت سهام از دو جنبه حائز اهمیت است. اول آنکه پیش‌بینی دقیق قیمت سهام برای بهینه‌سازی پرتفویهای سرمایه‌گذاری و اجرای راهبردهای سرمایه‌گذاری بسیار تأثیرگذار است (چانگ چین، ۲۰۰۵). دوم آنکه با استفاده از روشهای پیش‌بینی مطلوب می‌توان بازدهی را در سطح مشخصی از ریسک افزایش داد و بالعکس (کیومر، ۲۰۰۶).

علیرغم پیشرفت‌ها و دگرگونی‌های انجام پذیرفته، پژوهش‌های انجام‌شده در مورد پیش‌بینی قیمت سهام از یک موضوع اساسی رنج می‌برد و آن طول دوره پیش‌بینی است. مامی‌دانیم اگر پیش‌بینی قیمت برای یک دوره کوتاه مدت انجام پذیرد (مثلاً روزانه و هفتگی) به علت خودهمبستگی قیمت‌ها در کوتاه مدت عملاً پیش‌بینی فاقد ارزش است و اگر در بازه‌های بلند مدت انجام پذیرد (مثلاً سالانه) به علت تغییرات اساسی در شرایط اقتصادی و سیاسی، تغییرات قیمت بسیار شدید است که دقت عملکرد مدل‌ها بسیار پایین است.

با پیش‌بینی نقاط طلایی (نقاط شروع و پایان روند) به عنوان نقاط خرید و فروش عملاً زمان از مدل پیش‌بینی کننده حذف می‌شود. طراحی مدلی که متغیر زمان از آن حذف شده باشد در نتیجه تغییر در نوع متغیر پیش‌بینی شونده است. به بیان دیگر مسئله‌نووعیت تعریف شده که پیش‌بینی زمان و ادامه روند فاقد اهمیت باشد، آنچه که اهمیت دارد نقطه شروع یا پایان (تغییر روند) است.

نقاط طلایی به علت تکرارپذیری زیادشان در رفتار قیمت سهام بسیار قابل مقایسه و انطباق‌اند، از طریق مقایسه خصوصیات قیمت در نقاط طلایی می‌توان خصوصیات مشترک این نقاط را استخراج کرد و از این خصوصیات در پیش‌بینی‌ها استفاده نمود. تکرارپذیری بزرگ‌ترین نقطه اتکاء در این پژوهش است. این پژوهش به دنبال چرایی به وجود آمدن نقاط طلایی نیست بلکه به دنبال چگونگی و چیستی نقاط طلایی است.

۲- مبانی نظری و مروری بر پیشینه پژوهش

۲-۱ شبکه عصبی مصنوعی^۱

شبکه عصبی مصنوعی به کمک فرآیند یادگیری و با استفاده از پردازشگرهای ساده به نام نرون تلاش می‌کند با شناخت روابط ذاتی میان داده‌ها، نگاشتی میان فضای ورودی (لایه ورودی) و فضای مطلوب (لایه خروجی) ارائه دهد. در شبکه عصبی مصنوعی سعی بر این است که ساختاری شبیه ساختار بیولوژیکی مغز انسان و شبکه بدن طراحی شود تا مانند آن، قدرت یادگیری و تصمیم‌گیری داشته باشد. لایه یا لایه‌های مخفی،

اطلاعات دریافت شده از لایه ورودی را پردازش کرده و در اختیار لایه خروجی قرار می‌دهند. هر شبکه با دریافت مثال‌هایی آموزش می‌بیند. آموزش فرآیندی است که به یادگیری منجر می‌شود. یادگیری شبکه، زمانی انجام می‌شود که وزن ارتباطی بین لایه‌ها چنان تغییر کند که اختلاف مقادیر پیش‌بینی شده و محاسبه شده در حد قابل قبولی باشد. (سبزی پور، ۱۳۸۹)

۲-۲- نزدیک‌ترین همسایه^۲

یک الگوریتم برای پیدا کردن نزدیک‌ترین نقطه در فضای متریک است. شیوه کار بدین صورت است که: مجموعه S شامل تعدادی نقطه در یک فضای متریک مانند M و نیز یک نقطه پرس وجو QEM داده شده است. هدف پیدا کردن نزدیک‌ترین نقطه در S به Q است. در بسیاری از موارد فضای M یک فضا اقلیدسی d عددی و فاصله بین نقاط با معیار فاصله اقلیدسی یا دیگر فاصله‌های متریک سنجیده می‌شود.

۲-۳- درخت تصمیم^۲

درخت تصمیم یکی از روش‌های ناپارامتریک رده‌بندی کردن است که با توجه به نوع متغیر وابسته به دو دسته رده‌بندی درخت برای متغیر رسته ای و رگرسیون درختی برای متغیر پیوسته تقسیم می‌شود. رده‌بندی درختی در راستای روش‌هایی نظیر تحلیل ممیزی (تابع تشخیص) و رگرسیون لجستیک است. در این روش مجموعه‌ای از شرط‌های منطقی به صورت یک الگوریتم با ساختار درختی برای رده‌بندی یا پیش‌بینی یک پیامد به کار می‌رود (بهنام پور و همکاران، ۱۳۹۲)

۲-۴- جنگل تصادفی^۴

جنگل‌های تصادفی یک روش یادگیری ترکیبی برای دسته‌بندی و رگرسیون می‌باشد که بر اساس ساختاری متشکل از شمار بسیاری درخت تصمیم، بر روی زمان آموزش و خروجی کلاس‌ها (کلاس‌بندی) یا برای پیش‌بینی‌های هر درخت به شکل مجزا کار می‌کنند. جنگل‌های تصادفی برای درختان تصمیم که در مجموعه آموزش دچار بیش‌برازش می‌شوند مناسب هستند.

۲-۵- شبکه‌های بیزی^۵

تئوری بیز یکی از روش‌های آماری برای رده‌بندی به شمار می‌آید. در این روش کلاس‌های مختلف، هر کدام به شکل یک فرضیه دارای احتمال در نظر گرفته می‌شوند. هر رکورد آموزشی جدید، احتمال درست بودن فرضیه‌های پیشین را افزایش و یا کاهش می‌دهد و در نهایت، فرضیاتی که دارای بالاترین احتمال شوند، به عنوان یک کلاس در نظر گرفته شده و برچسبی بر آن‌ها زده می‌شود. این تکنیک با ترکیب تئوری بیز و رابطه سببی بین داده‌ها، به طبقه‌بندی می‌پردازد.

۲-۶- الگوریتم ژنتیک^۶

این الگوریتم یکی از الگوریتم‌های جستجو است که بر اساس ژنتیک ارگانیسم‌های زنده پایه‌گذاری شده است. این الگوریتم اصل "انتخاب یا بقای اصلح" داروین را با یک سری اطلاعات تصادفی ساخت‌یافته ادغام نموده و یک الگوریتم جستجو با خصوصیت روش‌های تکامل طبیعی ایجاد می‌نماید. در هر نسل مجموعه جدیدی از رشته‌ها با استفاده از مناسب‌ترین اجزای نسل قبل ایجاد می‌شود و اجزای جدید برای تناسب مورد آزمون قرار می‌گیرند (شوهنگ ۲۰۰۲). الگوریتم ژنتیک انعطاف‌پذیری بالایی را جهت تلفیق با تکنیک‌های ابتکاری فراهم می‌سازد و از این طریق حل‌کارا و موثر یک مساله را می‌سازد. (گلدبرگ، ۱۹۸۹)

۲-۷- پیشینه پژوهش

پنج گروه از پژوهشگران معتقد هستند که پیش‌بینی قیمت سهام امکان‌پذیر نیست. اولین گروه کسانی هستند که به فرضیه بازار کارا^۷ اعتقاد دارند. در بازار کارای سرمایه، اعتقاد بر این است که قیمت سهام انعکاسی از تمام اطلاعات مربوط به آن سهم است و تغییرات قیمت سهام دارای الگوی خاص قابل پیش‌بینی نیست. دومین گروه کسانی هستند که به علت موثر بودن عوامل متعدد بر تغییرات قیمت سهام و رفتار آشوب‌گونه و غیر خطی تغییرات قیمت سهام پیش‌بینی قیمت سهام را امری غیر ممکن می‌دانند (منجمی و همکاران ۱۳۸۸). در حقیقت پراکندگی قیمت سهام تحت تاثیر عوامل کلان اقتصادی مانند نرخ بهره و نرخ تورم، وقایع سیاسی مانند جنگ و تهدیدات بین‌المللی منطقه‌ای، وقایع اجتماعی مانند اعتصاب‌ها و آشوب‌ها و عوامل رفتاری و روانی سرمایه‌گذاران قرار دارد. (چی ام اچ، ۲۰۱۱). اگر قیمت یا بازده در بازارهای مالی با دقت بالایی قابل پیش‌بینی باشد، سیستم‌های پیش‌بینی کننده قیمت تبدیل به یک دستگاه چاپ پول شده که ثروت زیادی را نصیب سرمایه‌گذاران می‌کند که این امر، در یک اقتصاد پایدار امکان‌پذیر نیست (گرنجر و تیمرمن، ۲۰۰۴). به بیان دیگر اگر تغییرات قیمت سهام در بازار قابل پیش‌بینی باشد (به صورت تصادفی نباشد) احتمال وجود یک ثروت نامحدود برای سرمایه‌گذاران وجود خواهد داشت که با توجه به وضعیت حاضر و نتایج پژوهش‌های موجود این امکان وجود ندارد (گرانگر، ۱۹۹۱). سومین گروه نوع رویدادها، در بازارهای مالیرا دلیل اصلی عدم پیش‌بینی پذیری قیمت می‌دانند. هر رویدادی دارای دو ویژگی احتمال و شدت است. مدل‌های پیش‌بینی کننده قیمت، مبتنی بر احتمالات است و اساساً محققان به شدت رویدادها توجهی نمی‌کنند. طبق نظر این گروه به دلایل رفتاری، پیش‌بینی تغییرات قیمت با احتمال پایین ولی شدت بالا غیر قابل امکان است (نیکلاس تالب، ۲۰۱۲). چهارمین گروه ماهیت بازارهای مالی را دلیل اصلی عدم پیش‌بینی پذیری قیمت سهام می‌دانستند. به نظر این گروه، ماهیت بازی با جمع صفر^۸ بودن در بازارهای مالی دلیل اصلی دشواری پیش‌بینی در این حوزه است. پیش‌بینی دقیق‌تر هوا باعث تغییر رفتار هوا نمی‌شود ولی پیش‌بینی دقیق قیمت سهام بر خود قیمت سهام تاثیر گذار است. یک اقتصاددان به نام لوکاس چیزی را مطرح کرده بود که به نام خودش به عنوان نقد لوکاس معروف شد. نقد لوکاس اظهار داشت که شاید پیش‌گویی اقتصاددانان بر روند اقتصاد اثر بگذارد که اثر آن پیش‌گویی را

خنثی سازد. فرض کنیم اقتصاددانان تورم را پیش‌بینی کنند، خزانه‌داری و بانک مرکزی در واکنش به گفته‌های ایشان وارد عمل شده و با اعمال سیاست‌های پولی و مالی تورم را پایین می‌آورند. (تانگ و لین، ۲۰۰۷)

پنجمین گروه عامل مهمی به نام "اقتصاد اطلاعات" را مطرح می‌سازند. به نظر این گروه شکل‌گیری "اطلاعات نامتقارن" عامل مهمی در پیش‌بینی‌ناپذیری در بازارهای مالی است. همیشه‌هکسانی (مدیران ارشد شرکت‌ها) هستند که دارای اطلاعات محرمانه باشند. (نیکواقبال و همکاران، ۱۳۹۲)

با این حال گروهی از پژوهشگران با توجه به نتایج حاصل از تحقیقات شان پیش‌بینی در بازارهای مالی و قیمت سهام را امری بسیار دشوار ولی مکان‌پذیر می‌دانند (مالکی، ۲۰۰۳). ماهیت پیچیده، تکاملی، داشتن خاصیت دینامیکی و غیر خطی که به دلیل تعامل حوادث و شرایط اقتصادی به وجود می‌آید، و انتظارات غیر عقلایی سرمایه‌گذاران پیش‌بینی قیمت سهام را به امری دشوار مبدل می‌سازد نه امری محال (ناکاموری، ۲۰۰۵). کشف و بهبود الگوریتم‌های پیش‌بینی کننده و امکان انجام محاسبات پیچیده به وسیله رایانه‌ها، پژوهشگران را در این امر دشوار یاری می‌رساند (هانگ یانگ، ۲۰۰۹). پژوهشگران در جهت بهبود عملکرد سیستم‌های پیش‌بینی کننده سه تحول اساسی را در روند تحقیقاتشان به وجود آوردند.

اولین تحول استفاده از الگوریتم‌های ترکیبی به جای الگوریتم‌های منفرد بود. زمانی که پژوهشگران در حوزه‌های علوم غیر مالی مانند (برودی، ۲۰۰۶) در ابهام‌زدایی از احساس کلمات (دی بک، ۲۰۱۲) در پیش‌بینی ریزش مشتری در تحقیقات شان از روش‌های ترکیبی جهت پیش‌بینی استفاده کردند، این روشها در میان پژوهشگران مالی نیز پرطرفدار شد. عرب مازار و همکاران (۱۳۸۸) از ترکیب شبکه‌های عصبی و الگوریتم ژنتیک برای پیش‌بینی قیمت سهام عرضه‌های اولیه استفاده کردند که نتایج پژوهش آنها نشان داد ترکیب شبکه‌های عصبی با الگوریتم ژنتیک قدرت پیش‌بینی را به طور محسوس افزایش می‌دهد. لازم به ذکر است که برتری مطلق الگوریتم‌های ترکیبی بر الگوریتم‌های منفرد در پیش‌بینی قیمت سهام هنوز به اثبات نرسیده است و نیاز به تحقیقات بیشتر در این زمینه مشهود است (کیومار، ۲۰۰۶).

دومین تحول استفاده از منطق فازی به جای منطق ارسطویی در مدل‌های پیش‌بینی کننده قیمت سهام بود. قابلیت اتکاء قیمت‌های پیش‌بینی شده با استفاده از مدل‌های مبتنی بر منطق فازی به طرز قابل ملاحظه‌ای، نسب به مدل‌های مبتنی بر منطق ارسطویی، بیشتر است (سوتوماپور، ۲۰۰۶).

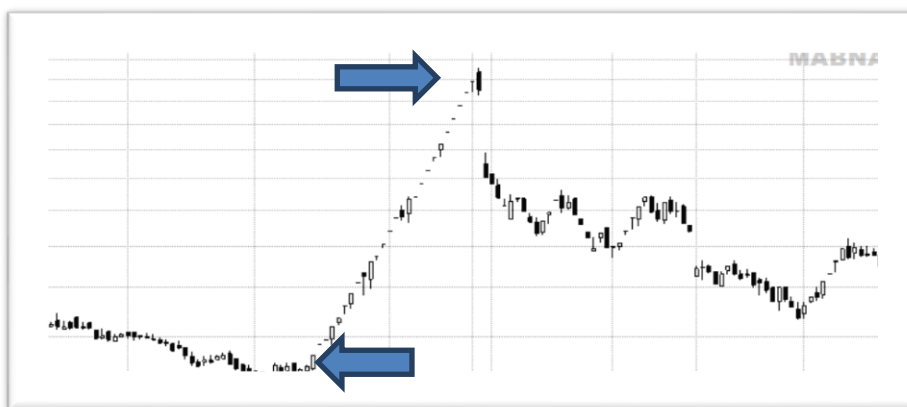
سومین و مهم‌ترین تحول تغییر در متغیر پیش‌بینی شونده بود. تا قبل‌تر از این همه پژوهش‌ها سعی در پیش‌بینی مطلق قیمت سهام داشتند که نتایج امیدوار کننده نبود. پیش‌بینی بازده قیمتی بجای قیمت مطلق که توسط لیونگانجام پذیرفتا اولین ابتکار بود. (بالینگز، ۲۰۱۵) بجای پیش‌بینی مطلق قیمت دامنه‌ای از قیمت شامل حداکثر قیمت و حداقل قیمت را برای پیش‌بینی پیشنهاد کرد. چودری و گری (۲۰۰۸) در پژوهشی با ترکیب ماشین بردار پشتیبان و الگوریتم ژنتیک، به پیش‌بینی روند حرکتی قیمت سهام پرداختند.

۳- روش‌شناسی پژوهش

این پژوهش کاربردی و از نوع پژوهش‌های میدانی است. یعنی بر مبنای اطلاعات جمع‌آوری‌شده از بورس اوراق بهادار تهران، از الگوریتم‌های متفاوت جهت پیش‌بینی استفاده شده است. در این پژوهش ابتدا نقاط طلایی نمودار قیمت در ۲۶ شرکت خودرو و ساخت قطعات طی یک دوره ۱۶ ساله (از ابتدای ۱۳۸۰ تا پایان سال ۱۳۹۵) از طریق مشاهده استخراج شد. نقاط طلایی، نقاطی هستند که هستند که روند حرکت قیمت در آن نقاط تغییر می‌کند. در شکل شماره (۱) می‌توان نقاط طلایی کف و سقف را مشاهده کرد.

جدول ۱- خلاصه پیشینه پژوهش

متغیر پیش‌بینی شونده	الگوریتم مورد استفاده	منطق محاسباتی	نوع و تعداد متغیرهای ورودی	افق سرمایه‌گذاری	سال	محققان
مطلق قیمت	SVM LARS ANFIS	فازی قطعی	تکنیکی ۶ روانی ۳	روزانه هفتگی ماهانه	۱۳۸۸	نصیر زاده و همکاران
مطلق قیمت	GFNN ANN ANFIS	فازی قطعی	تکنیکی ۶ روانی ۲ اقتصادی ۳	روزانه	۱۳۸۸	منجمی و همکاران
مطلق قیمت	ANFIS	فازی	بنیادی ۲ تکنیکی ۲	سالانه فصلی	۱۳۹۰	عباسی و همکاران
بازده قیمت	ANFIS MFNN NNARX	فازی قطعی	اقتصادی ۵	روزانه	۱۳۹۲	نیکوآقبال و همکاران
روند حرکت قیمت	SVM GA	قطعی	تکنیکی ۴۱ روانی ۳	روزانه	۱۳۹۲	فلاح پور و همکاران
مطلق قیمت	ANN GA,ANFIS	فازی قطعی	تکنیکی ۳ روانی ۲	روزانه	۲۰۰۱	کوچوهوانگ
نقاط خرید و فروش	ANN GA	قطعی	تکنیکی ۱۲	روزانه	۲۰۰۲	اسگبار و کلوته
روند حرکت قیمت	SVM	قطعی	نظرات خبرگان	ماهانه	۲۰۰۶	ژی یانگ ژانگ
مطلق قیمت	ANN	قطعی	تکنیکی ۷	روزانه	۲۰۰۷	ام تی سانگ و همکاران
روند حرکت قیمت	SVM ANFIS	قطعی فازی	تکنیکی ۱۰	روزانه	۲۰۱۱	یاکوب و همکاران
بازده قیمت	ANN ARIMA	قطعی	تکنیکی ۹	روزانه	۲۰۱۳	وانگ و گوپتا
نقاط طلایی	ANN,DT,RF,KNN, NB	قطعی	تکنیکی ۴۸	*****	۲۰۱۷	پژوهش حاضر

نمودار ۱- نمودار شمعی قیمت سهام شرکت سایپا

منظور از نقطه کف آن سطحی از قیمت است که پس از آن قیمت سهام در یک روند کاملاً صعودی یک افزایش قیمت حداقل ۱۰٪ را تجربه کند و منظور از قیمت سقف آن سطحی از قیمت است که پس از آن قیمت سهام در یک روند کاملاً نزولی یا خنثی قرار می‌گیرد به بیان دیگر نقطه سقف نقطه پایان روند صعودی است. مدل‌سازی به وسیله ۴۸ متغیر ورودی انجام گرفت. از مجموع ۴۸ متغیر ۵ متغیر اولیه یا اصلی (متغیرهای ۱ تا ۵ که در جدول متغیرها فهرست شده‌اند) و ۴۳ متغیر دیگر که شامل اندیکاتورهای^۱ و اسلایتورهای^۱ تحلیل تکنیکال^{۱۱} هستند که با استفاده از فرمول‌های ریاضی به دست آمده‌اند و هر اندیکاتور و اسلایتور با توجه به دوره متداول استفاده توسط تحلیل‌گران محاسبه شده است. در نهایت برای هر نقطه یک ماتریس متشکل از ۴۸ متغیر ورودی و یک متغیر خروجی که یکی از سه حالت کف، سقف و هیچ‌کدام (نه سقف و نه کف) است به دست آمده است. حالت نه سقف و نه کف برای آموزش بهتر مدل تعریف شده است.

جامعه آماری این پژوهش، شرکت‌های پذیرفته‌شده در بورس اوراق بهادار تهران هستند. که به علت تعدد زیاد شرکتها و فراوانی بیشتر نقاط طلایی در صنعت خودرو و ساخت قطعات این صنعت به عنوان نمونه انتخاب شده است. اسامی نمادهای شرکت‌های این صنعت به همراه تعداد نقاط شناسایی شده در پیوست یک درج گردیده است.

به طور کلی چهار گام زیر جهت انجام پژوهش انجام شده است:

گام اول: شناسایی و جمع‌آوری متغیرهای مسئله

اطلاعات مربوط به متغیرهای این پژوهش از طریق سامانه سازمان بورس و اوراق بهادار استخراج گردید و با استفاده از این اطلاعات اندیکاتورها و اسلایتورها تکنیکی محاسبه شد. در پیوست شماره ۲ تعریف خلاصه‌ای از همه متغیرهای پژوهش ارائه شده است.

گام دوم: استفاده از مدل های منفرد و ترکیبی

در این گام پس از استفاده از الگوریتمهای منفرد و استخراج و مقایسه نتایج، از الگوریتمهای ترکیبی جهت امر پیش‌بینی‌استفاده‌شده است. در مدل های ترکیبی ابتدا بهینه‌سازی به کمک الگوریتم ژنتیک انجام پذیرفته است و سپس متغیرهای بهینه‌شده به عنوان ورودی مدل مورد استفاده قرار گرفته است.

گام سوم: پیش‌بینی و ارزیابی اولیه

در این گام داده ها به دو دسته آموزش^{۱۲} و آزمایش^{۱۳} به نسبت ۷۰٪ به ۳۰٪ تقسیم‌بندی شدند. دانشی که در مرحله یادگیری مدل یادگیری مدل تولید می‌شود، می‌بایست در مرحله ارزیابی مورد تحلیل قرار گیرد تا بتوان ارزش آن را تعیین نمود و در پی آن کارایی الگوریتم یادگیرنده مدل را نیز مشخص کرد. سنجش اولیه هر مدل به وسیله ماتریس اختلال^{۱۴} انجام پذیرفته است. در این ماتریس از دو معیار، طبقه دقت^{۱۵} و طبقه اطمینان^{۱۶} استفاده شده است.

$$\text{Precision(positive)} = \text{positive predictive value(PPV)} = \frac{TP}{TP + FP}$$

$$\text{Precision(negative)} = \text{negative predictive value(NPV)} = \frac{TN}{TN + FN}$$

$$\text{Recall(positive)} = \text{true positive rate} = (\text{TPR}) = \frac{TP}{TP + FN}$$

$$\text{Recall(negative)} = \text{true negative rate(TNR)} = \frac{TN}{TN + FP}$$

گام چهارم: ارزیابی و مقایسه نهایی مدل ها

جهت ارزیابی نهایی مدل ها از معیارهای چهارگانه زیراستفاده گردید.

➤ دقت مدل

$$\text{Accuracy(ACC)} = \frac{TP + TN}{TP + FP + TN + FN}$$

➤ میانگین موزون اطمینان:

$$\text{Weighted - mean - recall(WMR)} = \left(\frac{TP}{TP + FN} \right) \div n$$

➤ میانگین موزون دقت:

$$\text{Weighted - mean - Precision(WMP)} = \left(\frac{TP}{TP + FP} \right) \div n$$

➤ خطای طبقه‌بندی:

$$\text{classification error} = 1 - \text{Accuracy(ACC)}$$

۳-۱- متغیرهای پژوهش

در جدول ۲ فهرست متغیرهای ورودی مورد استفاده در پژوهش آورده شده است. تعریف عملیاتی متغیرها در پیوست شماره یک آمده است.

جدول ۲- متغیرهای مورد استفاده در پژوهش

نام در مدل	نام متغیر	نام در مدل	نام متغیر
WMA	میانگین متحرک موزون	PO	قیمت آغازین
EMA	میانگین متحرک نمایی	PH	بالاترین قیمت
TEMA	میانگین متحرک نمایی سه گانه	PL	پایین ترین قیمت
DEMA	میانگین متحرک نمایی دوگانه	PC	قیمت پایانی
ADX	متوسط شاخص جهت حرکت	Volume	حجم معاملات
ATR	دامنه متوسط واقعی	MFI	شاخص جریان پول
Bbandbot	باند پایینی بولینگر	RSI	شاخص قدرت نسبی
Bbandbot top	باند بالایی بولینگر	PDI	شاخص جهت حرکت مثبت
CCIa	شاخص کانال کالا با قیمت‌های ابتدایی	MDI	شاخص جهت حرکت منفی
HHV	بالاترین سقف در میان سقف‌های قیمتی	CCI	شاخص کانال کالا
HHVbars	دوره‌های فاصله از HHV	MA	میانگین متحرک
Line Regression	خط رگرسیون خطی	chaikin	چایکین
Reg Intercept	خط رگرسیون منقطع	HMA	میانگین متحرک هال
LinRegSlop	شیب خط رگرسیون	LLV bars	دوره‌های فاصله از LLV
LLV	پایین ترین کف قیمتی در میان کف‌های قیمتی	MACD	واگرایی و هم‌گرایی متحرک
RSIa	شاخص قدرت نسبی با قیمت‌های ابتدایی	Median Price	نرخ میانه
RWI	شاخص گام تصادفی	OSCP	اندیکاتور قیمت
RWHI	شاخص گام تصادفی بالا	OSCV	اندیکاتور حجم
RWILO	شاخص گام تصادفی پایین	REF	مرجع گذشته
WWS	هموارکننده وایلدِر	RMI	شاخص حرکت نسبی
Ultimtea	نوسان نمای فوق‌العاده	SAR	توقف و برگشت
TRIX	تغییرات میانگین متحرک نمایی	MACDS	اخطارمکدی
D%	استوکاستیک (D%)	StdErr	خطای استاندارد
K%	استوکاستیک (K%)	StdEvd	انحراف معیار

۴- مدل‌سازی و تحلیل یافته‌های پژوهش

جهت ارزیابی اولیه از ماتریس اختلال استفاده گردیده است. ماتریس اختلال توانایی و صحت عملکرد مدل‌ها را ارزیابی می‌کند. در این ماتریس عملکرد مدل‌ها در مجموعه داده‌های آزمایش سنجیده می‌شود. به این صورت که مدل‌ها با توجه یادگیری انجام شده در مجموعه داده‌های آموزش متغیر هدف (نقاط کف، سقف و هیچ‌کدام) را چه چیزی پیش‌بینی کرده‌اند؟ و در واقعیت این نقاط به چه صورت بوده‌اند؟

جدول ۳- نتایج اولیه مدل‌های نزدیک‌ترین همسایه، درخت تصمیم و جنگل تصادفی

طبقه دقت (%)			جنگل تصادفی			درخت تصمیم			نزدیک‌ترین همسایه			واقعیت پیش‌بینی
جنگل تصادفی	درخت تصمیم	نزدیک‌ترین همسایه	سقف	کف	هیچ‌کدام	سقف	کف	هیچ‌کدام	سقف	کف	هیچ‌کدام	
۵۸,۷	۶۵,۹	۴۶,۳	۵	۱۰,۶	۱۵۸	۳	۱۲	۲۹	۵۴	۵۴	۹۳	هیچ‌کدام
۶۷,۴	۴۹,۷	۳۷,۸	۴	۵۸	۲۴	۵	۱۵۶	۱۵۳	۵۶	۷۱	۶۰	کف
۸۷	۸۷	۴۴,۳	۱۸۱	۱۴	۱۳	۱۸۱	۱۴	۱۳	۷۹	۵۷	۴۲	سقف
			۹۵,۲	۳۱,۹	۸۱	۹۵,۸	۸۵,۷	۱۴,۹	۴۱,۸	۳۹	۴۷,۷	طبقه اطمینان (%)

جدول ۴- نتایج اولیه مدل‌های نایبویز و شبکه عصبی

طبقه دقت (%)		شبکه عصبی			نایبویز			واقعیت پیش‌بینی
شبکه عصبی	نایبویز	سقف	کف	هیچ‌کدام	سقف	کف	هیچ‌کدام	
۷۵,۴	۶۴,۴	۳	۴۳	۱۴۱	۲	۸۲	۱۵۲	هیچ‌کدام
۷۰,۳	۶۴	۷	۱۲۸	۴۷	۱۱	۷۳	۳۰	کف
۹۰,۹	۸۱,۵	۱۷۹	۱۱	۱	۱۷۶	۲۷	۱۳	سقف
		۹۴,۷	۷۰,۳	۷۲,۳	۹۳,۱	۴۰,۱	۷۷,۹	طبقه اطمینان (%)

تحلیل نتایج ماتریس اختلال نشان می‌دهد که همه الگوریتم‌ها به غیر از نزدیک‌ترین همسایه بهترین عملکرد را در پیش‌بینی نقطه سقف دارند این بدان معناست که تقریباً الگوریتم‌های متفاوت عملکرد مشابهی در پیش‌بینی نقاط سقف دارند. همچنین تمام الگوریتم‌ها به غیر درخت تصمیم بدترین عملکرد را در پیش‌بینی نقطه کف داشته‌اند.

به طور خلاصه می‌توان گفت نقاط سقف (نقاط پایان روند صعودی) از قابلیت پیش‌بینی بالاتری برخوردارند و نقاط کف (نقاط شروع روند صعودی) از قابلیت پیش‌بینی پایینی برخوردارند. این بدان معناست که فارغ از الگوریتم مورد استفاده پیش‌بینی نقاط سقف با خطای کمتریو پیش‌بینی نقاط کف با خطای بیشتری امکان‌پذیر است. در جدول شماره پنج بهترین و بدترین عملکرد هر الگوریتم در پیش‌بینی نقاط طلایی درج گردیده است.

جدول ۵- مقایسه توانایی مدل‌ها

الگوریتم	بهترین عملکرد	بدترین عملکرد
نزدیک‌ترین همسایه	هیچ‌کدام	کف
درخت تصمیم	سقف	هیچ‌کدام
جنگل تصادفی	سقف	کف
نایبویز	سقف	کف
شبکه عصبی	سقف	کف

۴-۲- نتایج مقایسه‌ای مدل‌ها با استفاده از معیارهای چهار گانه:

با توجه به معیارهای سه‌گانه ارزیابی بهترین عملکرد را مدل مبتنی بر الگوریتم شبکه عصبی دارد. نتایج ارزیابی و مقایسه نهایی نشان می‌دهد که بطور کلی شبکه عصبی بالاترین میزان دقت و پایین‌ترین میزان خطا و الگوریتم نزدیکترین همسایه پایین‌ترین میزان دقت و بالاترین میزان خطا را دارد.

جدول ۶- نتایج نهایی سنجش عملکرد مدل‌ها

معیار	الگوریتم	شبکه عصبی	نایبویز	جنگل تصادفی	درخت تصمیم	نزدیک‌ترین همسایه
دقت	۷۹,۱۵	۷۰,۸۵	۶۹,۹۶	۶۴,۶۶	۴۲,۹۳	
خطای طبقه‌بندی	۲۰,۸۵	۲۹,۱۵	۳۰,۰۴	۳۵,۳۴	۵۷,۰۷	
میانگین موزون اطمینان	۷۹,۱۲	۷۰,۳۹	۶۹,۳۸	۶۵,۴۵	۴۲,۸۳	
میانگین موزون دقت	۷۸,۸۶	۶۹,۹۷	۷۰,۵	۶۷,۵۴	۴۲,۸۷	

۳-۴- نتایج مدل‌های بهینه‌شده

در این قسمت ابتدا متغیرهای پژوهشبه وسیله الگوریتم ژنتیک بهینه‌سازی گردیدند و بعد از آن متغیرهای بهینه‌شده به عنوان ورودی مدل‌ها مورد استفاده قرار گرفتند. این مرحله نیز مانند مرحله قبل جهت ارزیابی اولیه از ماتریس اختلال استفاده شده است.

جدول ۷- نتایج اولیه مدل‌های نزدیک‌ترین همسایه، درخت تصمیم و جنگل تصادفی بهینه‌شده

طبقه دقت (%)			جنگل تصادفی			درخت تصمیم			نزدیک‌ترین همسایه			واقعیت پیش‌بینی
جنگل تصادفی	درخت تصمیم	نزدیک‌ترین همسایه	سقف	کوف	هیچ‌کدام	سقف	کوف	هیچ‌کدام	سقف	کوف	هیچ‌کدام	
۳۳,۴	۰	۸۱	۱۹۲	۱۸۵	۱۸۹	۰	۰	۰	۵	۳۰	۱۴۹	هیچ‌کدام
۰	۰	۶۶,۱	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۹	۱۲۹	۵۷	کف
۰	۳۳,۴	۸۷,۷	۰	۰	۰	۱۹۰	۱۸۷	۱۸۹	۱۶۴	۹	۱۴	سقف
			۰	۰	۱۰۰	۱۰۰	۰	۰	۹۲,۱	۷۶,۸	۶۷,۷	طبقه اطمینان (%)

جدول ۸- نتایج اولیه مدل‌های نایبویز و شبکه عصبی بهینه‌شده

طبقه دقت (%)		شبکه عصبی			نایبویز			واقعیت پیش‌بینی
شبکه عصبی	نایبویز	سقف	کوف	هیچ‌کدام	سقف	کوف	هیچ‌کدام	
۷۴,۶	۶۸,۵	۴	۴۰	۱۲۹	۳	۶۱	۱۳۹	هیچ‌کدام
۹۶,۱	۶۳,۶	۳	۱۴۹	۳	۱۵	۱۱۷	۵۲	کف
۹۵,۲	۸۴,۹	۱۷۷	۶	۳	۱۵۲	۱۸	۹	سقف
		۹۶,۲	۷۶,۴	۹۵,۶	۸۹,۴	۵۹,۷	۶۹,۵	طبقه اطمینان (%)

بررسی نتایج نشان می‌دهد که بهینه‌سازی به شدت بر عملکرد الگوریتم نزدیک‌ترین همسایه تاثیر مثبت دارد. می‌توان ادعا کرد که بهینه‌سازی باعث افزایش دقت عملکرد به میزان تقریبی دو برابر شده است. نکته قابل توجه اینکه بهینه‌سازی بهترین و بدترین عملکرد الگوریتم‌ها را نیز دستخوش تغییر کرد، بطور مثال: الگوریتم نزدیک‌ترین همسایه بهینه‌شده بهترین عملکرد را در پیش‌بینی نقاط سقف دارد (در حالی که در مدل بهینه نشده

بهترین عملکرد در نقطه نه سقف نه کف بود) والگوریتم بدترین عملکرد را در پیش‌بینی نقاط نه سقف نه کف دارد (در حالی که در مدل بهینه نشده نقطه کف بود).

نتایج نشان می‌دهد که بهینه‌سازی در دو مدل درخت تصمیمو جنگل تصادفی باعث تضعیف عملکرد مدل می‌گردد، به نحوی که بهینه‌سازی در مدل درخت تصمیم باعث شده مدل کلیه نقاط را نقطه سقف و در مدل جنگل تصادفی کلیه نقاط را نه سقف و نه کف پیش‌بینی کند. می‌توان ادعا کرد که بهینه‌سازی در مدل جنگل تصادفی و درخت تصمیم باعث از بین رفتن خاصیت پیشگویی مدل‌ها گردیده است. بهینه‌سازی باعث بهبود عملکرد کلیدمدل نایبویز گردیده است اما تاثیر آن بر کلیه نقاط یکسان نیست. بهینه‌سازی بیشترین تاثیر را بر بهبود عملکرد مدل در پیش‌بینی نقطه کف گذاشته است ولی کماکان مدل بهینه‌شده همانند مدل بهینه نشده بهترین عملکرد را در پیش‌بینی نقاط سقف و ضعیف‌ترین عملکرد را در پیش‌بینی نقاط کف دارد. بهینه‌سازی بهترین تاثیر را بر مدل شبکه عصبی گذاشته است به نحوی که باعث بهبود عملکرد مدل در پیش‌بینی کلیه نقاط شده است.

۴-۴- نتایج نهایی مدل‌های بهینه‌شده

بررسی نتایج حاصله بیانگر این موضوع است که شبکه عصبی بهینه‌شده بهترین عملکرد را از همه جهات در پیش‌بینی نقاط طلائی قیمت سهام دارد.

جدول ۹- نتایج نهایی مدل‌های بهینه‌شده

معیار	الگوریتم	شبکه عصبی	نایبویز	جنگل تصادفی	درخت تصمیم	نزدیک‌ترین همسایه
دقت	۸۰,۳۹	۷۲,۰۸	۳۳,۳۹	۳۳,۵۷	۷۸,۰۹	
خطای طبقه‌بندی	۱۹,۶۱	۲۷,۹۲	۶۶,۶۱	۶۶,۴۳	۲۱,۹۱	
میانگین موزون اطمینان	۸۰,۵۳	۷۲,۸۷	۳۳,۳۳	۳۳,۳۳	۷۸,۲۸	
میانگین موزون دقت	۸۰,۵۷	۷۲,۳۳	۱۱,۱۳	۱۱,۱۹	۷۸,۸۸	

۵-۵- بررسی نتایج خطای فاحش مدل‌ها

کیفیت اشتباه پیش‌بینی مدل‌های طراحی‌شده نیز حائز اهمیت است، یعنی تعداد نقاط سقف که مدل به اشتباه آنرا کف پیش‌بینی کرده و یا بلعکس نقاط کفی که به اشتباه سقف پیش‌بینی شده می‌تواند باعث تصمیم‌گیرهای بسیار اشتباه و زیان‌آور گردد از این‌رو این اشتباهات در پیش‌بینی اشتباه فاحش نامیده شده و در جدول ۱۵. میزان اشتباهات فاحش هر مدل قبل و بعد از بهینه‌سازی آورده شده است.

جدول ۱۰- تعداد خطای فاحش

مدل	خطای فاحش	قبل از بهینه‌سازی	بعد از بهینه‌سازی
	نزدیک‌ترین همسایه	۱۱۶	۱۸
	درخت تصمیم	۱۹	۱۸۷
	جنگل تصادفی	۲۲	۰
	نایبویز	۳۸	۳۳
	شبکه عصبی	۱۸	۹

۶- بحث و نتیجه‌گیری

نقاط طلایی با دقت قابل قبولی قابل پیش‌بینی هستند. ترکیب شبکه عصبی و الگوریتم ژنتیک این مهم را به بهتر از سایر مدل‌های منفرد و ترکیبی انجام می‌دهد. مدل مبتنی بر الگوریتم شبکه عصبی با دقت ۸۰٪ می‌تواند نقاط شروع یک‌روند صعودی و پایان یک‌روند را پیش‌بینی کند. مدل‌های ترکیبی و بهینه‌سازی توان بهبود عملکرد بعضی از مدل‌های شبکه عصبی، نایبویز و نزدیک‌ترین همسایه را دارد که این موضوع نتایج تحقیقات چینزو (۲۰۰۵) را تایید کرد و در بعضی از مدل‌ها (درخت تصمیم و جنگل تصادفی) نه تنها باعث بهبود عملکرد نشد بلکه به شدت تاثیر منفی بر صحت عملکرد مدل‌ها گذاشت که این موضوع نتایج تحقیقات کیومار (۲۰۰۶) را تایید کرد. بطور کلی می‌توان گفت: بهینه‌سازی در مدل‌های مبتنی بر الگوریتم‌های رده بندی تاثیر منفی دارد.

نکته قابل توجه دیگر که از تحلیل ماتریس اختلال قابل فهم است عملکرد بهتر مدل‌ها در پیش‌بینی نقاط پایان روند صعودی (جایی که قیمت شروع به ریزش می‌کند) می‌باشد. باینکه متغیرهای مورد بررسی در نقاط شروع و پایان روند یکسان است ولی نقاط شروع روند (جایی که قیمت شروع به رشد می‌کند) عملکرد مدل‌ها ضعیف‌تر است. به نظر می‌رسد دقت بهتر مدل‌ها در پیش‌بینی نقاط سقف به علت مشابهت بالای خصوصیات قیمت در این نقطه باشد که این موضوع باعث آموزش بهتر مدل‌ها در این نقطه می‌شود، و این آموزش بهتر باعث عملکرد بهتر مدل‌ها می‌گردد. بهینه‌سازی تاثیر متفاوتی بر مدل‌های مختلف دارد اما باعث کاهش میزان خطای فاحش در تمامی مدل‌ها به غیر درخت تصمیم شده است.

فهرست منابع

- * امیری، بیگلری کامی، مقصود، مهدی (۱۳۹۳). پیش‌بینی رفتار سهام با استفاده از مدل زنجیر مارکوف، مجله مهندسی مالی و مدیریت اوراق بهادار، شماره ۲۰، پاییز ۱۳۹۳
- * بهنام پور، ناصر، حاجی زاده، ابراهیم، سمنانی، شهریار، زایری، (۱۳۹۲). معرفی الگوریتم‌های مدل رده‌بندی درختی و کاربرد آن در تعیین عوامل موثر بر ابتلاء به سرطان مری در استان گلستان، جورجانی، ۲-۴۶-۵۵.

- * تهرانی، رضا، مرادپور سعید (1391). پیش‌بینی بازده شاخص بورس اوراق بهادار با استفاده از مدل‌های شبکه‌های عصبی مصنوعی شعاع پایه. مجله مهندسی مالی و مدیریت اوراق بهادار، شماره دهم، بهار ۱۳۹۱
- * راعی رضا (۱۳۸۰)، شبکه‌های عصبی، رویکردی نوین در تصمیم‌گیری‌های مدیریت، مدرس، دوره پنجم، ص ۱۳۳-۱۳۸۰، ۱۵۴
- * سبزی پور، علی اکبر، بیات ورکشی، مریم (۱۳۸۹). ارزیابی دقت روش‌های شبکه عصبی مصنوعی و عصبی فازی در شبیه‌سازی تابش کل خورشیدی، مجله پژوهش فیزیک ایران، زمستان، دوره ۱۰، شماره ۴، ص ۳۴۷-۳۵۷
- * عباسی ابراهیم، (۱۳۹۴) تنظیم پارامتر اندیکاتورهای تحلیل تکنیکال با استفاده از بهینه‌سازی چند هدفه گروه ذرات و سیستم استنتاج فازی-عصبی، فصلنامه علمی پژوهشی دانش سرمایه‌گذاری سال چهارم، شماره پانزدهم، پاییز ۱۳۹۴
- * عباسی، ابوتی مهریزی، ابراهیم، امیر (۱۳۹۰). کاربرد شبکه عصبی-فازی انطباقی در پیش‌بینی قیمت سهام شرکت ایران خودرو، مجله مهندسی مالی و مدیریت اوراق بهادار شماره هفتم، تابستان ۱۳۹۰
- * فلاح پور و همکاران، (۱۳۹۲)، پیش‌بینی روند حرکتی قیمت سهام با استفاده از ماشین بردار پشتیبان بر پایه الگوریتم ژنتیک در بورس اوراق بهادار تهران، مجله علمی پژوهشی تحقیقات مالی، دوره ۱۵، شماره ۲، پاییز و زمستان ۱۳۹۲، ص ۲۸۸-۲۶۹
- * منجمی سید امیرحسین و همکاران (۱۳۸۸)، پیش‌بینی قیمت سهام در بازار بورس اوراق بهادار با استفاده از شبکه‌های عصبی فازی و الگوریتم ژنتیک و مقایسه آن با شبکه عصبی مصنوعی، فصلنامه اقتصاد مقداری، دوره ۶، شماره ۳، پاییز ۱۳۸۸، ص ۱-۲۶.
- * مهدوی غلامحسین و محمدرضا بهمنش، (۱۳۸۴)، طراحی مدل پیش‌بینی قیمت سهام شرکت‌های سرمایه‌گذاری با استفاده از شبکه عصبی مصنوعی، فصلنامه پژوهش‌نامه اقتصادی، شماره ۱۹، ص ۲۱۱-۲۳۳.
- * نصیر زاده، نیک‌روش، فرزانه، زهرا، ارزیابی توانایی مدل‌های داده‌کاوی در پیش‌بینی قیمت سهام، پایان‌نامه کارشناسی ارشد
- * نیکو اقبال و همکاران (1393)، ارزیابی مدل‌های شبکه عصبی مصنوعی ایستا و پویا در پیش‌بینی قیمت سهام، فصلنامه علمی پژوهشی دانش مالی تحلیل اوراق بهادار، سال هفتم، شماره بیست و دوم تابستان ۱۳۹۳، ص ۲۱-۲۹.
- * عرب مازار یزدی، محمد و مهسا قاسمی (۱۳۸۸)، قیمت‌گذاری عرضه‌های اولیه: ترکیب شبکه‌های عصبی مصنوعی و الگوریتم ژنتیک، بررسی‌های حسابداری و حسابرسی، دوره ۱۶، ص ۸۷-۱۰۲.
- * نیکو اقبال، علی اکبر نادیا گندلی علیخانی اسماعیل نادری (۱۳۹۳)، ارزیابی مدل‌های شبکه عصبی مصنوعی ایستا و پویا در پیش‌بینی قیمت سهام، فصلنامه علمی پژوهشی دانش مالی تحلیل اوراق بهادار سال هفتم، شماره بیست و دوم تابستان ۱۳۹۳

- * Tsang,P.M.,Kwok,P.,Choy,S.O.,Kwan,R.,Ng,S.C.,Mak,j.,Koong,K.,Wong,TL.(2007)Design and implementation of NN5 for Hong Kong stock price forecasting,Engineering Application of Artificial Intelligence 20:453-461
- * Al-Hmouz, R., Pedrycz, W., & Balamash, A. (2015). Description and prediction of time series: a general framework of granular computing. Expert Systems with Applications, 42(10), 4830-4839.
- * Ballings, M., Van den Poel, D., Hespeels, N., & Gryp, R. (2015). Evaluating multiple classifiers for stock price direction prediction.Expert Systems with Applications, 42(20), 7046-7056.
- * Brochet, F., Nam, S., & Ronen, J. (2007).Accruals and the prediction of future cash flows.International Business & Economics Research Journal, 2(3), 55-82.
- * Brody, S., Navigli, R., &Lapata, M. (2006, July).Ensemble methods for unsupervised WSD.In Proceedings of the 21st International Conference on Computational Linguistics and the 44th annual meeting of the Association for Computational Linguistics (pp. 97-104).Association for Computational Linguistics.
- * Browne,C.H(2007).The little book of value investing (vol.5).john wiley&sons
- * Cheung, Y. W., Chinn, M. D., &Pascual, A. G. (2005). Empirical exchange rate models of the nineties: Are any fit to survive?.Journal of international money and finance, 24(7), 1150-1175.
- * Choudry,R&Grag K.(2008).A Hybrid Machin Learning System for Stock Market Forecasting.Word Academy of Science,Engineering and Technology,39.
- * De Bock, K. W., & Van den Poel, D. (2012). Reconciling performance and interpretability in customer churn prediction using ensemble learning based on generalized additive models. Expert Systems with Applications, 39(8), 6816-6826.
- * [Goldberg, D. E., & Holland, J. H. \(1988\). Genetic algorithms and machine learning.Machine learning, 3\(2\), 95-99.](#)
- * Granger, C. W. J. (1991).Forecasting Stock market prices, Lessons for casters (pp. 178-179). Working paper .university of California, San Diego, Department of Economics
- * Hamel, L. H. (2011). Knowledge discovery with support vector machines (Vol. 3). John Wiley & Sons
- * Hsu, C. M. (2011).A hybrid procedure for stock price prediction by integrating self-organizing map and genetic programming.Expert Systems with Applications, 38(11), 14026-14036.
- * Huang, C. J., Yang, D. X., & Chuang, Y. T. (2008).Application of wrapper approach and composite classifier to the stock trend prediction.Expert Systems with Applications, 34(4), 2870-2878.
- * Huang, W., Nakamori, Y., & Wang, S. Y. (2005).Forecasting stock market movement direction with support vector machine.Computers & Operations Research, 32(10), 2513-2522.
- * Jog, V., & McConomy, B. J. (2003). Voluntary disclosure of management earnings forecasts in IPO prospectuses. Journal of Business Finance & Accounting, 30(1-2), 125-168.
- * Kara, Y., Boyacioglu, M. A., &Baykan, Ö. K. (2011).Predicting direction of stock price index movement using artificial neural networks and support vector machines: The sample of the Istanbul Stock Exchange.Expert systems with Applications, 38(5), 5311-5319.
- * Kumar, M., &Thenmozhi, M. (2006). Forecasting stock index movement: A comparison of support vector machines and random forest.
- * Kumar, M., &Thenmozhi, M. (2006). Forecasting stock index movement: A comparison of support vector machines and random forest.

- * Kuo, R. J., Chen, C. H., & Hwang, Y. C. (2001). An intelligent stock trading decision support system through integration of genetic algorithm based fuzzy neural network and artificial neural network. *Fuzzy sets and systems*, 118(1), 21-45.
- * Lin, L., Cao, L., Wang, J., & Zhang, C. (2004). The applications of genetic algorithms in stock market data mining optimisation. In *Conference on Data Mining, Text Mining and Their Business Application*. Wessex Institute of Technology Press.
- * Malkiel, B. G. (2003). The efficient market hypothesis and its critics. *The Journal of Economic Perspectives*, 17(1), 59-82.
- * Nassim, N. T. (2007). *The black swan: the impact of the highly improbable*. NY: Random House.
- * Skabar, A., & Cloete, I. (2002). Neural networks, financial trading and the efficient markets hypothesis. *Australian Computer Science Communications*, 24(1), 241-249
- * Souto-Maior, C. D., Murcia, F. D., Borba, J. A., & da Costa, N. C. (2006). Forecasting IBOVESPA Index with Fuzzy Logic.
- * Tang, C. F., & Lean, H. H. (2007). Is the Phillips curve stable for Malaysia? New empirical evidence. *Malaysian Journal of Economic Studies*, 44(2), 95
- * Timmermann, A., & Granger, C. W. (2004). Efficient market hypothesis and forecasting. *International Journal of forecasting*, 20(1), 15-27.
- * Wallace Wanda, A. (2004). Risk assessment by internal auditors using past research on bankruptcy applying bankruptcy models. *The IIA Research Foundation, Florida*
- * Zhang, Z. Y., Shi, C., Zhang, S. L., & Shi, Z. Z. (2006). Stock time series forecasting using support vector machines employing analyst recommendations. *Advances in Neural Networks- ISNN 2006*, 452-457

پیوست‌ها

پیوست یک

ردیف	نام شرکت	نماد معاملاتی	تعداد نقاط کف	تعداد نقاط سقف	تعداد نقاط نه کف نه سقف	مجموع
۱	ایران خودرو	خودرو	۳۰	۳۰	۲۹	۸۹
۲	پارس خودرو	خپارس	۲۷	۲۷	۲۲	۷۶
۳	سایپا دیزل	خکاوه	۲۷	۲۷	۵۵	۱۰۹
۴	سایپا آدین	خآدین	۴۵	۴۶	۴۳	۱۳۴
۵	زامیاد	خزامیا	۴۳	۴۳	۱۵	۱۰۱
۶	سرمایه‌گذاری رنا	ورنا	۱۹	۱۹	۲۴	۶۲
۷	صنایع ریخته‌گری ایران	خریخت	۱۲	۱۲	۴	۲۸
۸	رینگ سازی مشهد	خرینگ	۳۱	۳۱	۱۸	۸۰
۹	گروه بهمن	خبهمن	۲۵	۲۵	۱۵	۶۵
۱۰	قطعات اتومبیل ایران	ختوقا	۳۳	۳۳	۱۹	۸۵
۱۱	چرخشگر	خچرخش	۱۵	۱۵	۱۰	۴۰
۱۲	گسترش سرمایه‌گذاری ایران خودرو	خگستر	۲۴	۲۴	۱۴	۶۲
۱۳	ایران خودرو دیزل	خاور	۳۱	۳۱	۳۰	۹۲
۱۴	نیرو محرکه	خمحرکه	۲۰	۲۰	۶۱	۱۰۱
۱۵	مهرکام پارس	خمهر	۱۹	۱۹	۴۲	۸۰
۱۶	آهنگری تراکتور سازی ایران	خاهن	۲۱	۲۲	۱۹	۶۲
۱۷	مهندسی صنعتی روان فن‌آور	خفناور	۸	۹	۶	۲۳
۱۸	ایرکاپارت صنعت	خکار	۲۲	۲۲	۲۰	۶۴
۱۹	لنت ترمز ایران	خلنت	۱۱	۱۱	۳۱	۵۳
۲۰	محور سازان ایران خودرو	خوساز	۲۵	۲۵	۲۳	۷۳
۲۱	ریخته‌گری سازی تراکتور سازی ایران	ختراک	۳۱	۳۱	۱۰	۷۲
۲۲	تولید محور خودرو	خمهور	۱۷	۱۷	۲۳	۶۷
۲۳	فترسازی زر	خزر	۱۴	۱۴	۱۸	۴۶
۲۴	موتورسازان تراکتور سازی ایران	خموتور	۲۲	۲۲	۳	۴۷
۲۵	الکترونیک خودرو شرق	خشرق	۲۱	۲۰	۲۹	۷۰
۲۶	سایپا	خساپا	۳۶	۳۵	۵۰	۱۲۱
	مجموع		۶۲۹	۶۳۰	۶۴۳	۱۹۰۲

پیوست دو

نام متغیر	تعریف
قیمت آغازین (PO)	قیمتی است که در شروع معاملات برای هر سهم در تابلو بورس اعلام می‌شود.
بالاترین قیمت (PH)	بیشترین قیمتی که در یک روز معاملاتی سهم با آن معامله می‌شود.
پایین‌ترین قیمت (PL)	کمترین قیمتی که در یک روز معاملاتی سهم با آن معامله می‌شود.
قیمت پایانی (PC)	قیمتی که در پایان معاملات برای هر سهم در تابلو بورس اعلام می‌شود.
حجم معاملات (Volume)	تعداد سهام معامله شده در یک روز معاملاتی
شاخص جریان پول (MFI)	میزان قدرت پولی را که وارد بازار می‌شود و یا از آن خارج می‌شود اندازه می‌گیرد.
شاخص قدرت نسبی (RSI)	نقاط اشباع خرید (بیش خرید) و اشباع فروش (بیش فروش) را مشخص می‌کند.
شاخص جهت حرکت مثبت (PDI)	قدرت حرکت قیمت در جهت مثبت را نشان می‌دهد.
شاخص جهت حرکت منفی (MDI)	قدرت حرکت قیمت در جهت منفی را نشان می‌دهد.
شاخص کانال کالا (CCI)	تغییرات نرخ بازار را نسبت به میانگین آماری آن بازار می‌سنجد. مقادیر بالا نشان دهنده این هستند که نرخ در مقایسه با نرخ‌های میانگین به‌گونه‌ای غیر عادی بالاست.
میانگین متحرک (MA)	مقدار میانگین نرخ سهام را در یک دوره زمانی به ما می‌دهد.
میانگین متحرک موزون (WMA)	میانگین متحرک موزون را برای دوره‌های مشخص حساب می‌کند.
میانگین متحرک نمایی (EMA)	یک نوع میانگین متحرک شبیه به میانگین متحرک ساده است. این نوع میانگین وزن بیشتری به اطلاعات جدید می‌دهد.
میانگین متحرک نمایی سه‌گانه (TEMA)	ترکیبی از یک میانگین متحرک نمایی، یک میانگین متحرک نمایی دو برابر شده و یک میانگین متحرک نمایی سه برابر شده است.
میانگین متحرک نمایی دوگانه (DEMA)	ترکیبی از یک میانگین متحرک نمایی و یک میانگین متحرک نمایی دو برابر شده می‌باشد.
متوسط شاخص جهت حرکت (ADX)	یک شاخص روند است که میزان قدرت روند جاری را اندازه‌گیری می‌کند.
دامنه متوسط واقعی (ATR)	مقیاسی برای سنجش پویایی بازار است. مقادیر بالای ATR در کف بازار رخ می‌دهد و بالعکس
باند پایینی بولینگر (Bbandbot)	نوار پایینی باند بولینگر که ترکیبی از میانگین متحرک قیمت با مضروب انحراف معیار است. باند پایینی به عنوان نقطه حمایت یا بیش فروش در نظر گرفته می‌شود.
باند بالایی بولینگر (Bbandbot top)	نوار بالایی باند بولینگر که ترکیبی از میانگین متحرک قیمت با مضروب انحراف معیار است. باند بالایی به عنوان نقطه مقاومت یا بیش خرید در نظر گرفته می‌شود.
شاخص کانال کالا باقیمت‌های ابتدایی (CCIa)	همان شاخص کانال کالا است که در محاسبات بجای قیمت پایانی از قیمت آغازین استفاده شده است.
چایکین (chaikin)	یک نوسان‌نمای میانگین متحرکی است که بر پایه تجمع/توزیع می‌باشد.
بالاترین سقف در میان سقف‌های قیمتی (HHV)	بالاترین نقطه قیمتی را در میان چندین سقف قیمتی در یک دوره مشخص را نشان می‌دهد.
دوره‌های فاصله از HHV (HHVbars)	تعداد روزها یا دوره‌هایی که از HHV گذشته است را محاسبه می‌کند.
میانگین متحرک هال (HMA)	نوعی میانگین متحرک پویاست که مشکل تاخیر در سیگنال دهی سایر میانگین متحرک‌ها را ندارد.
خط رگرسیون خطی (Line Regression)	ابزاری آماری برای پیش‌بینی مقادیر آینده با توجه به مقادیر گذشته می‌باشد.
خط رگرسیون منقطع (Lin Reg Intercept)	خط رگرسیون را در روندها و دوره‌های کوتاه مدت (مثلاً چهارده روزه) محاسبه و مقایسه

نام متغیر	تعریف
	می‌کند.
شیب خط رگرسیون (LinRegSlop)	شیب خط رگرسیون را برای دوره‌های مشخص محاسبه می‌کند.
پایین‌ترین کف قیمتی در میان کف‌های قیمتی (LLV)	پایین‌ترین نقطه قیمتی را در میان چندین کف قیمتی در یک دوره مشخص را نشان می‌دهد.
دوره‌های فاصله از LLV (LLV bars)	تعداد روزها یا دوره‌هایی که از LLV گذشته است را محاسبه می‌کند.
واگرایی و هم‌گرایی متحرک (MACD)	وقوع واگرایی و هم‌گرایی اندیکاتور مک دی با نمودار قیمت را مشخص می‌سازد.
نرخ میانه (Median Price)	نقطه میانی نرخ هر روز می‌باشد.
اندیکاتور قیمت (OSCP)	اندیکاتور قیمت را بر مبنای میانگین متحرک نمایی محاسبه می‌کند.
اندیکاتور حجم (OSCV)	اندیکاتور حجم را بر مبنای میانگین متحرک نمایی محاسبه می‌کند.
مرجع گذشته (REF)	در این اندیکاتور ارزش‌های آینده یک ناحیه زمانی به یک ارزش گذشته ارجاع داده می‌شود.
شاخص حرکت نسبی (RMI)	همان شاخص قدرت نسبی است با این تفاوت که RSI در این است که RSI قدرت حرکت را تنها نسبت به یک روز گذشته در نظر می‌گیرد و RMI نسبت به چند روز گذشته.
شاخص قدرت نسبی باقیمت‌های ابتدایی (RSIa)	همان شاخص قدرت نسبی است که در محاسباتش از قیمت ابتدایی استفاده شده است.
شاخص گام تصادفی (RWI)	اندیکاتوری است که اختلاف بین بالاترین گام تصادفی کشف‌شده و پایین‌ترین گام تصادفی کشف‌شده را محاسبه می‌کند.
شاخص گام تصادفی بالا (RWHi)	اندیکاتور است که بالاترین گام تصادفی کشف‌شده را نشان می‌دهد.
شاخص گام تصادفی پایین (RWiLo)	اندیکاتوری است که پایین‌ترین گام تصادفی کشف‌شده را نشان می‌دهد.
توقف و برگشت (SAR)	اندیکاتوری برای تشخیص روند و به دست آوردن نقاط کلیدی اتمام یک‌روند است.
اخطار مکدی (MACDS)	اختلاف دو میانگین متحرک نمایی ۲۶ روزه و ۱۲ روزه می‌باشد.
خطای استاندارد (StdErr)	میزان اختلاف مقادیر قیمت از خط رگرسیون تخمینی را نشان می‌دهد.
انحراف معیار (StdEvd)	میزان انحراف از قیمت‌های میانگین برای دوره‌های ۱۴ روزه را نشان می‌دهد.
استوکاستیک (D%)	موقعیت‌های اشباع خرید و فروش را بر اساس %K در دوره ۵ روزه تعیین می‌کند.
استوکاستیک (K%)	موقعیت‌های اشباع خرید و فروش را در دوره ۵ روزه مشخص می‌کند.
تغییرات میانگین متحرک نمایی (TRIX)	درصد میزان تغییر یک میانگین متحرک نمایی سه بار هموارسازی شده از نرخ بسته شدن بازار را نشان می‌دهد و حول و حوش صفر نوسان میکند.
نوسان‌نمای فوق‌العاده (Ultimtea)	مجموع وزنی سه نوسان‌نما که هر کدام دوره زمانی متفاوتی دارند را نشان می‌دهد.
هموارکننده وایلدِر (WWS)	این اندیکاتور قیمت‌ها را جهت شناسایی نقاط نزولی و شروع روند صعودی هموار می‌کند.

یادداشت‌ها

- ¹ Artificial Neural Network(ANN)
- ² k-nearest neighbors(KNN)
- ³ Decision Tree(DT)
- ⁴ random forest(RF)
- ⁵ Bayesian network(BN)
- ⁶ Genetic Algorithm
- ⁷ Efficient market hypothesis
- ⁸ zero sum game
- ⁹ indicators
- ¹⁰ Oscillator
- ¹¹ technical analysis
- ¹² train
- ¹³ Confusion matrix
- ¹⁴ Confusion matrix
- ¹⁵ class precision
- ¹⁶ Class recall